

СРЕДЊА ШКОЛА
КНИЋ

ШКОЛСКИ
ПРОГРАМ

2019/2024.

ЦИЉЕВИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Циљеви Школског програма Средње школе у Книћу су:

- Пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика у складу са његовим развојним потребама и интересовањима;
- Стицање квалитетних знања и вештина и формирање језичке, математичке, научне, уметничке, културне, техничке, информатичке писмености, неопходних за живот и рад у савременом друштву;
- Стицање знања о основним елементима односа и процеса живота и рада у правној држави;
- Оспособљавање ученика за професионалну каријеру, брзо запошљавање и уклапање у свет рада, као и наставак даљег школовања;
- Унапређивање самосталног рада ученика кроз процес практичне наставе и неговање културе рада;
- Развој стваралачких способности, креативности, естетске перцепције и укуса;
- Развој способности проналажења, анализирања, примене и саопштавања информација, уз вешто и ефикасно коришћење језичког личног изражавања и информационо-комуникационих технологија;
- Развој вештине комуникације на страним језицима;
- Стицање знања, вештина и ставова неопходних за складан психофизички развој и очување здравља ученика;
- Развој свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине;
- Развијање свести о неговању сопствене традиције и културе и поштовање традиције и културе других нација, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
- Развој и поштовање расне, културне, језичке, полне, родне и узрасне равноправности и уопште остваривања права на различитост;
- Упознавање са природним ресурсима, економијом, културом, језицима, обичајима и историјом других држава и народа;
- Развој способности комуницирања, дијалога, осећања солидарности, квалитетне и ефикасне сарадње са другима и способности за тимски рад и неговање другарства, као и подстицање индивидуалне одговорности, развој свести о себи и способности самовредновања;
- Формирање радних навика, као и стицање навика за тачност, уредност, толерантност, стрпљивост, љубазност и културно опхођење са клијентима, гостима и пословним партнерима;
- Оспособљавање за решавање проблема, повезивање и примену знања и вештина у даљем образовању, професионалном раду и свакодневном животу;
- Развој мотивације за учењем, оспособљавање за самостално учење, перманентно образовање и укључивање у међународне образовне и професионалне процесе;
- Развој кључних компетенција потребних за живот у савременом друштву, оспособљавање за рад и занимање стварањем стручних компетенција у складу са захтевима занимања, развојем савремене науке, економије, технике и технологије.

**НАЗИВ, ВРСТА И ТРАЈАЊЕ СВИХ ПРОГРАМА
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА КОЈЕ ШКОЛА
ОСТВАРУЈЕ И ЈЕЗИК НА КОМЕ СЕ ОСТВАРУЈЕ
ПРОГРАМ**

<i>Подручје рада</i>	<i>Назив образовног профила</i>	<i>Трајање</i>	<i>Наставни план и програм је објављен у „Просветном гласнику РС“ број</i>
Економија, право и администрација	Финансијски администратор	4 године	10/2012 1/2013-исправка 15/2015 - матурски испит 11/2016 - верска настава
Машинство и обрада метала	Машински техничар за компјутерско конструкисање	4 године	9/2013 – стручни предмети и матурски испит 11/2013 – општеобразовни предмети 14/2013-исправка 3/2015 – страни језик 11/2016 – верска настава
	Бравар-заваривач	3 године	6/2014 11/2016 - рачунарство и информатика и верска настава 13/2016 - завршни испит
	Оператер машинске обраде	3 године	11/2015 11/2016 - рачунарство и информатика и верска настава 4/2018 – завршни испит
Трговина, угоститељство и туризам	Туристички техничар*	4 године	8/2014 11/2016 - верска настава 2/2018 - матурски испит

* Ученици завршавају школовање школске 2019/20.године према претходно важећем Школском програму.

Сви програми се остварују на српском језику.

ПРОГРАМ, ДОПУНСКЕ, ДОДАТНЕ И ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ

Допунска настава

На основу Закона о средњем образовању и васпитању наставник је обавезан да због повремене неуспешности ученика у савладавању наставних садржаја појединих наставних предмета организује допунски рад са ученицима. Те потребе утврђују одељенска већа за свако одељење посебно. Тачан распоред допунског рада и број обухваћених ученика немогуће је унапред планирати због тога што директно зависе од броја ученика којима је оваква настава потребна. Часове допунске наставе реализују предметни наставници који у 40-часовном решењу имају допунски рад. На основу досадашњих искустава потреба за овим видом наставе постоји за математику, рачуноводство, пословну информатику, право, енглески језик. Одазив ученика углавном није задовољавајући, међутим школа им отвара могућност да са успехом савладају градиво.

Додатна настава

Додатни рад се остварује за ученике који постижу изузетне резултате и показују интересовање за продубљивање знања из одређеног предмета.

Циљ додатног рада је да омогући талентованим ученицима да прошире и продубе своја знања и вештине из неких наставних области и предмета у складу са својим интересовањима, склоностима и способностима, као и да подстиче ученике на самосталан рад, развој логичког, стваралачког, и критичког мишљења и да допринесе њиховом оспособљавању за даље самообразовање.

Наставник треба да упућује ученике да самостално испитују одређене појаве, да се служе литературом, приручницима, интернетом, да помаже у истраживању.

Ови ученици се припремају за окружна и републичка такмичења из одређених предмета и за конкурсе. Тачан распоред додатне наставе и број обухваћених ученика немогуће је унапред планирати због тога што директно зависе од броја ученика и термина такмичења и конкурса.

Припремна настава

Припремна настава се организује за: ученике завршних разреда ради њихове припреме за матурски, односно завршни испит и за ученике свих разреда који се упућују на поправни и разредни испит.

Припремни рад се реализује у другом полугодишту.

ПРОГРАМИ И АКТИВНОСТИ КОЈИМА СЕ РАЗВИЈАЈУ СПОСОБНОСТИ ЗА РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА, КОМИНУКАЦИЈА, ТИМСКИ РАД, САМОИНИЦИЈАТИВА И ПОДСТИЦАЊЕ ПРЕУЗЕТНИЧКОГ ДУХА

Предузетничко образовање се састоји од три компоненте:

- Лични развој - самопоуздање, јачање предузетничког духа, лично усавршавање, жеља за успехом и покретањем активности
- Пословни развој - техничка и финансијска писменост и вештине samozapošljavanja
- Развој предузетничких вештина, развој социјалних вештина, сарадње, препознавање прилика, презентовање, лидерство, управљање тимом, кооперација у заједници, познавање културних норми и њиховог утицаја на пословање, креативно решавање проблема.

Предузетничко учење је усмерено на развој индивидуалних карактеристика ученика-креативност, преузимање иницијативе и самосталности које доприносе развијању предузетничког става. У овој фази ученици развијају самосталност и стичу прва знања и контакт са светом рада.

Активности које подстичу учење на овом узрасту су рад на пројектима, једноставне студије случаја и посете локалним предузећима и установама. Главни фокус предузетничког учења је на подстицању ученика да користе своју креативност, да истражују и експериментишу.

Ученике треба охрабривати да стичу знања о локалној заједници у којој живе и развијају интересовања за активности које се у њој одвијају.

Током школовања ученици треба да развијају неке од вештина као што су смишљање идеја, доношење одлука и решавање проблема. Они треба да добију могућност да раде у тиму и да процењују своје предности на овом пољу. Ученике треба охрабривати да преузимају одговорност за реализацију одељенских и школских активности и да са својим идејама и плановима доприносе побољшањима и променама у животу школе. Ученици треба да добију прилику да учествују у активностима кроз које могу продубљивати своје интересовање за предузетништво.

Предузетничко учење се заснива на три кључна сегмента:

- примена савремених метода и облика рада у настави
- основни економски концепти из света рада (кроз наставне и ваннаставне активности)
- сарадња школе са локалном заједницом (предузећима, организацијама и институцијама).

Ученици ће:

- усвојити базична знања из подручја света рада и вођења,
- упознати ресурсе и расположиве могућности у својој средини,
- упознати начине оспособљавања за поједине врсте послова и занимања,
- упознати и критички сагледати своје могућности и захтеве појединих послова,
- правилно се пословно усмерити,
- упознати и критички вредновати и себе и друге,
- развити критички однос према властитом успеху, односно неуспеху,
- оспособити се за постављање, вредновање и остваривање властитих циљева,
- развити организацијске способности за доношење одлука, постављање циљева, решавање проблема, планирање и вођење,
- оспособити се за прилагођавање новим ситуацијама, идејама и технологијама,,
- тежити иновативним и креативним решењима,
- бити отворен за нове идеје и могућности,
- развијати способност планирања и управљања планираним активностима,
- развити упорност у активностима, посебно у учењу,
- развити самопоуздање и сигурност у сопствене способности,
- развити упорност и самокритичност.

ФАКУЛТАТИВНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

Факултативни наставни предмети, предвиђени наставним планом и програмом, реализоваће се у зависности од интересовања ученика и у складу са могућностима Школе.

ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ

Овај програм обухвата Законом предвиђене културне активности школе и појединачно дате (именоване) активности, као и оквирно планиране активности (пројекција, представа, изложба, студијско путовање...)

РБ	Назив / садржај активности	Носиоци активности	Начин реализације	Циљ активности
1	Обележавање Дечје недеље	Сви наставници и ученици	Спортске активности, радионице, трибине, предавања, књижевно вече...	<ul style="list-style-type: none">• Развијање свести о правима и обавезама детета• Развијање љубави према спорту, уметности - култури
2	Крос РТС-а	Наставник физичког и ученици	Крос у оквиру школског дворишта основне и средње школе у Книћу	<ul style="list-style-type: none">• Развијање љубави према спорту• Развијање свести о важности здравог живота и навика
3	Обележавање Дана школе	Чланови драмско-рецитаторске секције,	Приредба, представа, културно-уметнички	<ul style="list-style-type: none">• Развијање осећаја заједништва• Развијање

		директор, одељенске старешине, наставни	програм	љубави према уметности
4	Свети Сава-школска слава	Чланови драмско- рецитаторске секције, директор, одељенске старешине	Приредба, представа, културно- уметнички програм	<ul style="list-style-type: none"> • Развијање свести о важности познавања националне историје • Продубљивање знања о животу и раду Саве Немањића • Увиђање да је култура суштински део образовања
5	Дан државности- Сретење	Предметни наставници	Предавање на 1. часу	<ul style="list-style-type: none"> • Развијање свести о важности познавања националне историје и условљености са данашњицом
6	Дан виноградара / Дан заљубљених	Ученици, одељенске старешине, координатор тима за борбу против насиља	Радинице, плес, музика, ученичке рукотворине на тему љубави и грожђа	<ul style="list-style-type: none"> • Ширење позитивне енергије, позитивних мисли и осећања • Увиђање да се сви имамо сличне емотивне и емоционалне потребе
7	Смотра <i>Свака рука прави љубав</i>	Ученици, одељенске старешине, координатор тима за борбу против насиља	Промоцијасвих врста ученичких рукотворина које показују њихов таленат и уметнички сензибилитет.	<ul style="list-style-type: none"> • Стицање самопоуздања ученика • Исказивање слободних уметничких виђења, интелектуалних ставова, моторичких способности

				<ul style="list-style-type: none"> • Увиђање да је сваки појединац у нечемо посебан, за нешто даровит
8	Дан загрљаја (10.април)	Ученици, одељенске старешине, координатор тима за борбу против насиља	Размена загрљаја у току читавог радног дана, предавање на тему важности и лековитости загрљаја	<ul style="list-style-type: none"> • Ширење позитивне енергије, позитивних мисли и осећања • Увиђање да се сви имамо сличне емотивне и емоционалне потребе • Показати да је загрљај лек за насиље
9	Школска такмичења из језика, рецитатора, <i>Књижевна олимпијада</i>	Задужени наставник Српског језика и књижевности, одабрани ученици	Израда тестова, решавање теста	<ul style="list-style-type: none"> • Јачање самопоуздања и такмичарског духа • Проширивање и утврђивање знања • Процена и самовредновање
10	Општинска такмичења из језика, рецитатора, <i>Књижевна олимпијада</i>	Задужени наставник Српског језика и књижевности, одабрани ученици	Решавање теста	<ul style="list-style-type: none"> • Јачање самопоуздања и такмичарског духа • Проширивање и утврђивање знања • Процена и самовредновање
11	Међуопштинска такмичења из језика, рецитатора, <i>Књижевна олимпијада</i>	Задужени наставник Српског језика и књижевности, одабрани ученици	Решавање теста	<ul style="list-style-type: none"> • Јачање самопоуздања и такмичарског духа • Проширивање и утврђивање знања • Процена и самовредновање

				e
12	Екскурзија/Студијско путовање	Директор, одељенске старешине, ученици	Према програму екскурзије	<ul style="list-style-type: none"> • Утврђивање и проширивање знања • Проширивање опште културе • Нови визуелни, уметнички доживљаји и искуства
13	Једнодневни излет	Директор, одељенске старешине, ученици	Према програму који предлаже Ученички парламент	<ul style="list-style-type: none"> • Утврђивање и проширивање знања • Проширивање опште културе • Нови визуелни, уметнички доживљаји и искуства
14	<i>Очистимо Србију</i> – еколошка акција	Сви ученици, наставници, директор	Чишћење терена који одређују школа и општина у сарадњи	<ul style="list-style-type: none"> • Развијање еколошке свести • Учвршћивање колективног духа и тимског рада
15	Једна промоција књиге или изложба годишње	Задужени наставник општеобразовних предмета, ученици	Према постигнутом договору или у складу са могућностима	<ul style="list-style-type: none"> • Утврђивање и проширивање знања • Проширивање опште културе • Нови визуелни, уметнички доживљаји и искуства • Лако сналажење у културним институцијама
16	Једна посета годишње биоскопу или позоришту	Задужени наставник општеобразовних предмета, ученици	Према постигнутом договору или у складу са могућностима	<ul style="list-style-type: none"> • Утврђивање и проширивање знања • Проширивање опште културе • Нови визуелни, уметнички доживљаји и искуства

				<ul style="list-style-type: none"> • Лако сналажење у културним институцијама
17	Једна презентација истраживачког рада ученика	Задужени наставник стручних предмета, ученици	Најбољи рад из домена стручних предмета	<ul style="list-style-type: none"> • Учвршћивање колективног духа и тимског рада • Проширивање знања • Стицање искуства у изради научно-истраживачког рада
18	Посета библиотеци – једном у школској години	Задужени наставник Српског језика и књижевности, ученици прве године	Према постигнутом договору или у складу са могућностима	<ul style="list-style-type: none"> • Увиђање значаја културе читања • Увиђање да је књига одговор на сва питања • Лако сналажење у културним институцијама

ПРОГРАМ СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ

Слободне активности представљају ваннаставни факултативни облик рада школе. Непосредан образовни-васпитно циљ ученичких слободних активности јесте да допринесу развоју личности на образовном, сазнајном, креативном, друштвеном и личном плану. Задаци слободних активности су:

- проширивање и продубљивање, као и стицање нових знања и умења а према интересовањима ученика;
- задовољавање специфичних интересовања ученика уз активно усмеравање њихових склоности, способности интересовања и подстицање професионалног развоја;
- мотивисање и оспособљавање ученика за самосталан и креативан рад;
- омогућавање ученицима организовање забаве и рекреације, као и других услова да самостално користе слободно време и организују духовни, културни и друштвени живот у средини у којој живе и раде.

Слободне активности су многобројне и разноврсне и омогућавају укључивање сваког ученика у поједине облике рада. У средњим школама се најчешће организују као:

- културно-уметничке;
- научно-истраживачке активности;
- спортско-рекреативне.

Слободне културно-уметничке активности ученика

Слободне активности језичко-уметничког васпитно-образовног подручја. Поред циља и задатака које имају слободне активности ученика у средњој школи, у активностима језичко-уметничког подручја остварују се и посебни задаци:

- развијање и неговање радозналости и отворености за нове, актуелне појаве у језику, уметности и култури уопште;
- васпитање опажања, критичког мишљења и слободног креативног изражавања ученика.

Слободне активности овог подручја остварују се у оквиру секције (група, дружина, аматерских друштава). За сваку поједину активност утврђују се посебни циљ, задаци и оквирни садржаји рада. Облици и садржаји рада које наводимо односе се на следеће секције: лингвистичку, драмско-рецитаторску, литерарно-читалачки клуб, дебатну, новинарску, секције за енглески, француски и руски језик, социолошко-филозофску, географску, историјску, ликовну и хор.

Посебни задаци научно-истраживачких слободних активности су:

- развијање склоности и способности ученика у одговарајућој научној дисциплини, посебно стваралачких способности и сазнајних могућности ученика;
- развијање логичког и критичког мишљења ученика;
- стварање услова и подстицање креативног рада ученика;
- навикавање и оспособљавање ученика за коришћење научнопопуларне и стручне литературе, приручника и лексикона;
- увођење ученика у методе научног истраживања и упознавање ученика са мултидисциплинарним и интердисциплинарним приступом решавању научних проблема;
- развијање спретности ученика за експериментални и практичан рад.

Облици и садржаји - у зависности од интересовања ученика, облике и садржаје рада треба изабрати у следећим секцијама: математичкој, прогеамерској, секцији за физику, хемијској, биолошкој и еколошкој.

Спортско-рекреативне активности

Основни циљ спортско-рекреативних активности је да се у слободном времену организује активност ученика у овој области, тако да им обезбеди здраву и културну забаву и разоноду, да задовољи њихове посебне жеље, да им помогне да развију позитиван однос према физичкој култури, формирају чврсте навике за редовним телесним вежбањем.

У оквиру спортско-рекреативних активности се остварују следећи конкретни задаци:

- обухват што већег броја ученика посебним програмом физичког вежбања, који, заједно са општим програмом чини јединствену целину, односно јединствен систем школског физичког васпитања;

- задовољење нових и све разноврснијих жеља и интереса школске омладине за бављењем разним гранама физичког вежбања у слободном времену;

- откривање могућности и лепоте стварања у физичкој култури, у спорту, гимнастици, игри, плесу и помагање ученицима да свестрано развију своје природне способности за овај или онај вид физичког вежбања;

- подстицање ученика да науче како да физичко вежбање интегришу у свој свакодневни живот и да активност у овој области развију као своју трајну потребу и обавезу.

Спортско-рекреативне активности подразумевају оне спортско-рекреативне активности и дисциплине које обавезна настава физичког васпитања не може да обухвати.

Садржај рада чине: спортско-рекреативне активности неформалних група у спортовима за које се група самостално определи (све спортске игре) тренинзи и такмичења у спортовима за које се ученици самостално на основу жеља и предиспозиција определе (атлетика, вежбе на справама, рукомет, фудбал, одбојка, кошарка и стони тенис и сл.); забавна такмичења и надметања, излети и друге активности ради забаве и разоноде; специјални течајеви за основно упознавање неких грана физичког вежбања и спортских дисциплина, које ученици раније нису упознали или у њима желе да продубе своја знања (рвање, карате, џудо, клизање, шах, итд.).

Друштвене и слободне активности ученика у средњој школи обухватају рад ученичког парламента, културних, спортских, проналазачких, техничких, хуманитарних и других друштвених организација и облика слободних активности. Заједнице ученика су обавезни облик друштвеног ангажовања ученика док се за рад у друштвеним организацијама и слободним активностима ученици опредељују на основу својих интересовања. За рад слободних активности школа ствара неопходне услове (простор, водитељски рад наставника и др.). Поред општих задатака васпитног рада у средњој школи заједнице ученика имају и специфичне задатке:

- омогућују ученицима да учествују у одлучивању о питањима из живота и рада школе личним изјашњавањем и преко представника у савету школе;

- обезбеђују ученицима да самостално доносе програме рада својих колектива, да бирају своја руководства и своје представнике у савет школе;

- оспособљавају ученике за демократску процедуру: предлагање, разматрање, заузимање ставова, доношење одлука и закључака;

- развијање смисла за међусобну сарадњу ученика и наставника.

Објашњење за реализацију програма друштвених и слободних активности

У школи се организују оне слободне активности за које постоје интересовања ученика и неопходни кадровско-материјални услови. Зависно од броја заинтересованих ученика и постојећих услова, секције (групе и сл.) могу да буду организоване као самосталне, укључене у клубове или друштва школе или, пак, комбиноване (на пример: литерарно-новинарска, рецитаторско-драмска и сл.). Уколико постоје потребе и услови, секције се могу делити на групе (ужа опредељења - група за радио, група за телевизију, на пример).

При организовању слободних активности важно је да се поштују следећи принципи:

- слободно и добровољно опредељивање ученика у избору активности и удруживању на основу индивидуалних интересовања и способности;
- активно учешће ученика у организовању рада, планирању и програмирању садржаја, метода и поступака у секцијама, анализи остварених резултата;
- повезаност и јединство слободних активности са осталим образовно-васпитним активностима уз координиран рад свих васпитних чинилаца.

За слободне активности ученици се сами опредељују. Зато се на почетку школске године изврши увид у интересовања за рад у појединим секцијама, односно слободним активностима. На основу добијених резултата анализе успешности у претходној години, као и интересовања ученика, затим кадровских и материјалних услова школе, изврши се избор врсте и облика слободних активности. Слободне активности се организују током читаве школске године у оквиру годишњег фонда часова који је утврђен годишњим програмом васпитно-образовног рада школе.

ПРОГРАМ КАРИЈЕРНОГ ВОЂЕЊА И САВЕТОВАЊА

Школа омогућава формирање зреле и одговорне личности, способне да доноси добро промишљене и одговорне одлуке о властитој професионалној будућности и да их спроводи у дела.

Школа формира стручни тим за каријерно вођење и саветовање у чијем саставу су стручни сарадници и наставници. Тим у сарадњи са наставницима реализује праћење индивидуалних склоности ученика. Саветодавни рад обавља се током школовања, и школа, по потреби, сарађује са надлежним установама које се баве каријерним вођењем и саветовањем.

Школа помаже ученицима и родитељима у истраживању могућности за даље учење и запошљавање, односно идентификовање, избори коришћења бројних информација о професијама, каријери, даљем учењу и образовању и објективно разликовање и формирање сопственог става о томе. У том циљу школа прати развој ученика и информира их о занимањима, образовним профилима, условима студирања и потребама на тржишту рада.

Програм каријерног вођења и саветовања за младе узраста од 15 до 19 година обухватао би информисање, саветовање, вођење и доношење одлука о професији код ученика. Циљ програма јесте да помогне младим људима да разумеју и интерпретирају информације о свету рада и будућој каријери, да могу да разјасне недоумице које имају у погледу професија или послова, да разумеју своје способности и дефинишу своје ставове у погледу понуђених или жељених избора. Каријерно вођење и саветовање треба да пружи подршку младима да боље разумеју себе и своје потребе, да превазиђу могуће баријере у погледу учења и напредовања у будућим професијама.

Стандарди програма каријерног вођења и саветовања за ученике узраста од 15 до 19 година односе се на:

1. Лични развој појединца:
 - разумевање сопственог развоја, постигнућа и способности у односу на потенцијалне образовне и професионалне изборе и могућности;
 - успостављање и анализирање личних циљева и планова у области каријере;
 - разумевање образовних и професионалних избора и доношење одлука у складу са тим.
2. Истраживање могућности за учење и запошљавање:
 - идентификовање, избор и коришћење бројних информација о професијама, каријери, даљем учењу и образовању и објективно разликовање и формирање сопственог става о томе.
3. Планирање и управљање властитом каријером:
 - оспособљавање за коришћење адекватних техника за доношење одлука о даљем учењу и професионалној каријери;

- разумевање и оспособљавање за процедуре пријављивања, конкурисања како за свет рада тако и за даља образовања;
- разумевање захтева послодаваца у погледу знања, вештина и способности запослених.

Програм каријерног вођења и саветовања за ученике *Средње школе* у Книћубухвата информисање, саветовање и доношење одлука о професији код ученика. Каријерно вођење и саветовање одвијаће се у школи током целе школске године, и то, кроз наставне и ваннаставне активности и кроз посебне облике рада на професионалној оријентацији, а у извођењу учествују непосредно сви чланови колектива. Циљ рада на професионалној оријентацији у средњој школи је подстицање професионалног развоја ученика и пружање помоћи појединцу да формира реалну слику о својим способностима, особинама личности, интересовањима и да у односу на садржај, услове и захтеве појединих образовних профила и занимања што успешније планира свој развој.

У оквиру професионалног информисања, предметни наставници уз редован програм из својих стручних области пружају обавештења о карактеристикама појединих занимања. У *Информативном кутку* који ће бити формиран у кабинету за информатику, ученицима ће бити омогућено да путем интернет везе „улазе“ на сајтове факултета у Србији. Професионални развој пратиће се кроз рад одељенских заједница и одељенских старешина, као и кроз програм грађанског васпитања у четвртном разреду. *Средња школа* у Книћу планира да почетком октобра упути циркуларно писмо факултетима Универзитета у Крагујевцу, са жељом да они презентују свој програм рада

Континуиран и систематски рад на професионалној оријентацији ученика школе планира се кроз следеће садржаје:

ВРЕМЕ	АКТИВНОСТИ	НОСИОЦИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ САДРЖАЈА ПРОГРАМА
Током школске године	Подстицање ученика свих разреда да сопственим активностима и залагањем стичу реалну слику о својим могућностима, способностима и интересовањима, и да на основу тога доносе зреле професионалне одлуке	Одељенски старешина, предметни наставници, професори грађанског васпитања	Припрема ученика за самопроцену својих способности
Током школске године	Подстицање ученика свих разреда да сопственим активностима и залагањем стичу потребне информације о раду и занимањима у	Одељенски старешина, предметни наставници, професори грађанског васпитања	Припрема ученика за самостално доношење одлука и предузимање одговорности за сопствену професионалну будућност

	систему образовања, као и кадровским потребама у систему запошљавања		
Током школске године	Праћење усклађености развоја личности ученика и испољених професионалних жеља	Предметни наставници и одељенске старешине	Упознавање ученика са ширим друштвеним контекстом, односно могућностима каснијег запослења у оквиру одређених професија
Током школске године	На часовима одељенског старешине и одељенске заједнице ученици ће кроз слободне дискусије размењивати информације о могућностима и захтевима у области професионалне оријентације, изражавати своје евентуалне дилеме	Предметни наставници и одељенске старешине	Развијање вршњачке едукације кроз дискусију
Током школске године	Обука ученика за састављање CV-а на часовима рачунарства и информатике и грађанског васпитања	Професори рачунарства и информатике	Научити ученике да себе представе у најбољем светлу
Током школске године	Формирање <i>Информативног куткаса</i> актуелним информацијама о могућностима наставка школовања преко линкова и др.	Професори рачунарства и информатике	Континуирано информисање свих ученика о смеровима и профилима
Током школске године	Ученицима трећег и четвртог разреда биће омогућено да се упознају са условима уписа и студирања кроз презентацију факултета и високих школа које организују овај вид професионалног информисања ученика	Директор школе и предметни наставници	Обезбеђивање непосредног контакта са предавачима високих школа и факултета
Током школске године	Индивидуални и саветодавни рад са неопредељеним ученицима и њиховим родитељима	Предметни наставници и одељенске старешине	Пружање помоћи и подршке ученицима при избору будућег позива

Током школске године	Прикупљање релевантних података о постигнутим успесима приликом уписа матураната на факултете	Одељенске старешине	Сагледати реалне успехе ученика после средњошколског школовања
Током школске године	Презентација матурантима резултата проходности бивших генерација приликом уписа на факултете и више школе	Одељенске старешине и директор школе	Презентовати матурантима уписне резултате
Током школске године	Презентација <i>Средње школе</i> у основним школама у граду и околини	Директор школе, Тим за презентацију, ученици	Презентација <i>Средње школе</i>

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Програм заштите животне средине обухвата активности усмерене на развој еколошке свести код ученика. Циљ је да ученици разумеју да је проблем очувања и заштите животне средине питање опстанка за које сваки члан заједнице треба да преузме део одговорности. Бављење еколошким питањима наћи ће своје место у раду школе кроз популаризацију идеје активног учешћа у програмима еколошке заштите, кроз акције уређења околине школе, прикупљања рециклажног отпада, уређење панона и обележавања значајних датума.

Ученици треба да спознају потребу да се животна средина сачува у што већој мери у свом природном облику, нарочито имајући у виду угрожавајућу заступљеност прљавих технологија у савременој производњи. Зато наставни програм еколошке секције је усмерен на васпитање и образовање у заштити и унапређењу животне средине чијом реализацијом ће се ученицима у складу са захтевима и достигнућима савремене науке омогућити адекватно усвајање знања о стању и угрожености планете Земље. Код ученика је потребно развијати еколошки однос према природним вредностима као и њихово активно укључивање и решавање конкретних проблема заштите и унапређења животне средине у локалној самоуправи.

ПРОГРАМ РАДА ЕКОЛОШКЕ СЕКЦИЈЕ ОБУХВАТА СЛЕДЕЋЕ АКТИВНОСТИ

- Проучавање одређених екосистема, извора и решавања проблема загађења животне средине у локалној средини
 - Трибине као еколошке едукације ученика и родитеља
 - Литерални радови
 - Еколошке поруке на видним местима школе
 - Учесће на локалним медијима
 - Еколошки квизови и такмичење
 - Праћење медијских извештаја о проблему загађења, угрожености појединих врста и природних екосистема
- Израда употребних предмета од материјала за рециклажу
- Упознавање са здравом исхраном, адитивима и генетски модификованом храном
 - Упознавање ученика са узроцима и последицама глобалног загревања планете
- Сагледавање проблема нестајање врста. Ретке и угрожене врсте биљака и животиња Србије
 - Наш однос према одрживости животне средине
 - Наш допринос смањењу отпада
 - Акција чишћења околине и школе
 - Обележавање Дана планете Земље
 - Конкретне акције - „мали пројекти“ заштите и унапређења животне средине у локалној самоуправи

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА И ПРОГРАМИ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА

Заштита ученика од насиља, злостављања и занемаривања је перманентна, и све активности се континуирано спроводе. Општи циљ Програма за заштиту ученика од насиља је унапређивање квалитета живота ученика применом:

- Мера превенције за стварање безбедне средине за живот и рад ученика
- Мере интервенције у ситуацијама када се јавља насиље, злостављање и занемаривање у установама.

ЗНАЧЕЊЕ ПОЈМОВА НАСИЉЕ ЗЛОСТАВЉАЊЕ И ЗАНЕМАРИВАЊЕ И ПОДЕЛА НАЈЧЕШЋИХ ОБЛИКА НАСИЉА

Под насиљем и злостављањем подразумева се сваки облик једанпут учињеног, односно понављаног вербалног или невербалног понашања које има за последицу стварно или потенцијално угрожавање здравља, развоја и достојанства личности детета и ученика или запосленог.

Насиље и злостављање може да се јави од стране: запосленог према детету, ученику, другом запосленом, родитељу, односно старатељу или другом лицу које је преузело бригу о детету и ученику (у даљем тексту: родитељ); детета и ученика према другом детету и ученику или запосленом; родитеља према свом детету, другом детету и ученику и према запосленом.

Насиље и злостављање може да јави као физичко, психичко (емоционално) и социјално.

Физичко насиље и злостављање је понашање које може да доведе до стварног или потенцијалног телесног повређивања детета, ученика или запосленог; физичко кажњавање деце и ученика од стране запослених и других одраслих особа.

Психичко насиље и злостављање је понашање које доводи до тренутног или трајног угрожавања психичког и емоционалног здравља и достојанства детета и ученика или запосленог.

Социјално насиље и злостављање је понашање којим се искључује дете и ученик из групе вршњака и различитих облика социјалних активности, одвајањем од других, неприхватањем по основу различитости, ускраћивањем информација, изоловањем од заједнице, ускраћивањем задовољавања социјалних потреба.

Осим наведених облика, насиље и злостављање препознаје се и кроз: злоупотребу, сексуално насиље, експлоатацију детета и ученика, електронско насиље и др.

Злоупотреба детета и ученика је све оно што појединац, односно институција чини или не чини, што негативно утиче, наноси штету, ускраћује или смањује могућност за безбедан и здрав развој и доводи га у немоћан положај према појединцу или установи (злоупотреба у спорту, у политичке, верске, комерцијалне и друге сврхе). Злоупотреба подразумева и прекомерно подстицање, односно психолошки притисак на дете и ученика од стране родитеља или наставника ради

постигнућа која могу да имају за последицу угрожавање нормалног психофизичког и социјалног развоја и најбољег интереса детета.

Сексуално насиље и злостављање је понашање којим се дете и ученик сексуално узнемирава, наводи или приморава на учешће у сексуалним активностима које не жели, не схвата или за које није развојно дорастао или се користи за проституцију, порнографију и друге облике сексуалне експлоатације.

Експлоатација је рад који није у најбољем интересу детета и ученика, а у корист је другог лица, установе или организације. Ове активности могу да имају за последицу угрожавање физичког или менталног здравља, моралног, социјалног и емоционалног развоја детета и ученика, његову економску зависност, ускраћивање права на образовање и слободу избора.

Електронско насиље и злостављање је злоупотреба информационих технологија која може да има за последицу повреду друге личности и угрожавање достојанства и остварује се слањем порука електронском поштом, СМС-ом, ММС-ом, путем веб-сајта, четовањем, укључивањем у форуме, социјалне мреже и сл.

Занемаривање и немарно поступање је пропуштање родитеља, друге особе која је преузела бригу о детету и ученику, установе или запосленог да у оквиру расположивих средстава обезбеди услове за правилан развој детета и ученика у свим областима, а што може да наруши његово здравље и развој. Занемаривање у установи обухвата: ускраћивање појединих облика образовно-васпитног рада неопходних детету и ученику; нереаговање на сумњу о занемаривању или на занемаривање од стране родитеља; пропусте у обављању надзора и заштите детета и ученика од повређивања, самоповређивања, употребе алкохола, дувана, наркотичког средства или психоактивне супстанце, укључивања у деструктивне групе и организације и др.

Разврставање насиља, злостављања и занемаривања по нивоима

Разврставање насиља, злостављања и занемаривања на нивое има за циљ обезбеђивање уједначеног поступања (интервенисања) установа у ситуацијама насиља и злостављања када су актери деца, односно ученици (дете – дете, ученик – ученик, дете и ученик – запослени). Исти облици насиља, злостављања и занемаривања могу да се појаве на више нивоа, али се разликују у интензитету, степену ризика, учесталости, последицама и учесницима.

Први ниво:

Облици физичког насиља и злостављања су, нарочито: ударање чврга, гурање, штипање, гребане, гађање, чупање, уједање, саплитање, шутирање, прљање, уништавање ствари.

Облици психичког насиља и злостављања су, нарочито: омаловажавање, оговарање, вређање, ругање, називање погрдним именима, псовање, етикетирање, имитирање, „прозивање”.

Облици социјалног насиља и злостављања су, нарочито: добацивање, подсмевање, искључивање из групе или заједничких активности, фаворизовање на основу различитости, ширење гласина.

Облици сексуалног насиља и злостављања су, нарочито, неумесно, са сексуалном поруком: добацивање, псовање, ласцивни коментари, ширење прича, етикетирање, сексуално недвосмислена гестикулација.

Облици насиља и злостављања злоупотребом информационих технологија и других комуникационих програма су, нарочито: узнемиравајуће позивање, слање узнемиравајућих порука СМС-ом, ММС-ом.

Други ниво:

Облици физичког насиља и злостављања су, нарочито: шамарање, ударање, гажење, цепање одела, „шутке”, затварање, плување, отимање и уништавање имовине, измицање столице, чупање за уши и косу.

Облици психичког насиља и злостављања су, нарочито: уцењивање, претње, неправедно кажњавање, забрана комуницирања, искључивање, манипулисање.

Облици социјалног насиља и злостављања су, нарочито: сплеткарење, ускраћивање пажње од стране групе (игнорисање), неукључивање, неприхватање, манипулисање, искоришћавање.

Облици сексуалног насиља и злостављања су, нарочито: сексуално додиривање, показивање порнографског материјала, показивање интимних делова тела, свлачење.

Облици насиља и злостављања злоупотребом информационих технологија су, нарочито: оглашање, снимање и слање видео записа, злоупотреба блогова, форума и четовања, снимање камером појединаца против њихове воље, снимање камером насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика.

Трећи ниво:

Облици физичког насиља и злостављања су, нарочито: туча, давлeње, бацање, проузроковање опекотина и других повреда, ускраћивање хране и сна, излагање ниским температурама, напад оружјем.

Облици психичког насиља и злостављања су, нарочито: застрашивање, уцењивање уз озбиљну претњу, изнуђивање новца или ствари, ограничавање кретања, навођење на коришћење наркотичких средстава и психоактивних супстанци, укључивање у деструктивне групе и организације.

Облици социјалног насиља и злостављања су, нарочито: претње, изолација, малтретирање групе према појединцу или групи, организовање затворених група (кланова) које има за последицу повређивање других.

Облици сексуалног насиља и злостављања су, нарочито: завођење од стране одраслих, подвођење, злоупотреба положаја, навођење, изнуђивање и принуда на сексуални чин, силовање, инцест.

Облици насиља и злостављања злоупотребом информационих технологија су, нарочито: снимање насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика, дечија порнографија.

Интервенција према нивоима насиља, злостављања и занемаривања

Ниво насиља и злостављања условљава и предузимање одређених интервентних мера и активности.

На првом нивоу, по правилу, активности предузима самостално одељењски старешина, наставник, у сарадњи са родитељем, у смислу појачаног васпитног рада са васпитном групом, одељењском заједницом, групом ученика и индивидуално. Изузетно, ако се насилно понашање понавља, ако васпитни рад није био делотворан, ако су последице теже, ако је у питању насиље и злостављање од стране групе према појединцу или ако исто дете и ученик трпи поновљено насиље и злостављање за ситуације првог нивоа, установа интервенише активностима предвиђеним за други, односно трећи ниво.

На другом нивоу, по правилу, активности предузима одељењски старешина, у сарадњи са педагогом, психологом, тимом за заштиту и директором, уз обавезно учешће родитеља, у смислу појачаног васпитног рада. Уколико појачани васпитни рад није делотворан, директор покреће васпитно-дисциплински поступак и изриче меру, у складу са Законом.

На трећем нивоу, активности предузима директор са тимом за заштиту, уз обавезно ангажовање родитеља и надлежних органа, организација и служби (центар за социјални рад, здравствена служба, полиција и друге организације и службе). Уколико присуство родитеља није у најбољем интересу ученика, тј. може да му штети, угрози његову безбедност или омета поступак у установи, директор обавештава центар за социјални рад, односно полицију. На овом нивоу обавезни су васпитни рад који је у интензитету примерен потребама ученика, као и покретање васпитно-дисциплинског поступка и изрицање мере, у складу са Законом. Ако је за рад са учеником ангажована и друга организација или служба, установа остварује сарадњу са њом и међусобно усклађују активности.

Информације о насиљу, злостављању и занемаривању од ученика прикупља, по правилу, психолог, педагог, односно друго задужено лице у установи - одељењски старешина или члан тима за заштиту.

УНУТРАШЊА МРЕЖА ЗАШТИТЕ

Унутрашњу заштитну мрежу чине сви запослени и ученици школе.

ДЕЖУРНИ НАСТАВНИК

- дежура у складу са распоредом;
- уочава и пријављује случај;
- покреће процес заштите детета (реагује одмах) у случају насилног понашања, користећи неку од стратегија;
- обавештава одељењског старешину о случају;
- евидентира случај у књигу дежурстава
- сарађује са Тимом за заштиту деце од насиља.

ОДЕЉЕЊСКИ СТАРЕШИНА

- уочава случајеве насилног понашања и реагује одмах;
- учествује у процесу заштите деце;
- разговара са учесницима насиља;
- информише родитеље и сарађује са њима;
- по потреби, сарађује са Тимом за заштиту деце од насиља;
- прати ефекте предузетих мера;
- евидентира случај и води документацију; по потреби, комуницира са релевантним установама.

ТИМ, ПСИХОЛОГ, ПЕДАГОГ

- уочава случајеве насилног понашања;
- покреће процес заштите детета, реагује одмах;
- обавештава одељењског старешину и сарађује са њим;
- по потреби, разговара са родитељима;
- пружа помоћ и подршку деци/ученицима, наставницима;
- разматра случај (2. и 3. ниво) и осмишљава мере заштите;

- обавља консултације, предлаже заштитне мере, прати ефекте предузетих мера;
- по потреби, сарађује са другим установама;
- евидентира случај.

ПОМОЋНО-ТЕХНИЧКО ОСОБЉЕ

- дежура;
- прекида насиље;
- уочава и пријављује случајеве насилног понашања.

УЧЕНИЦИ, ДЕЦА

- уочавају случајеве насилног понашања;
- траже помоћ одраслих;
- пријављују одељењском старешини
- за теже случајеве консултују чланове школског Тима;
- учествују у мерама заштите.

СПОЉАШНА МРЕЖА ЗАШТИТЕ

Спољашњу заштитну мрежу чине следеће институције:

- Центар за социјални рад
- МУП
- Дечји диспансер
- Дом здравља
- Школска управа
- Локална самоуправа.

ЦИЉ ПРОГРАМА ЗА ЗАШТИТУ УЧЕНИКА ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

Општи циљ Програма је унапређивање квалитета живота ученика применом:

- **Мера превенције** за стварање безбедне средине за живот и рад ученика, активности школе у циљу спречавања насиља и праћење ефекта превенције;
- **Мера интервенције** у ситуацијама када се јавља насиље, злостављање и занемаривање у установама мере које се предузимају кад се насиље догоди, процедуре, улоге и одговорности.

Специфични циљеви програма заштите ученика од насиља, злостављања и занемаривања:

- Стварање и неговање климе прихватања, толеранције и уважавања
- Развијање и неговање богатства различитости и културе понашања
- Подизање нивоа свести и повећање осетљивости свих укључених у живот и рад школе за препознавање насиља
- Дефинисање поступака и процедура за заштиту од насиља и реаговања у ситуацијама насиља.

- Организовање обука, разговора, трибина о безбедности и заштити ученика од насиља
- Дефинисање правила понашања и последице кршења правила
- Праћење и евидентирање врста и учесталости насиља
- Саветодавни рад са ученицима са циљем превенције и ублажавања последица насиља
- Умрежавање и сарадња свих кључних носилаца превенције насиља.

ПРЕВЕНТИВНЕ АКТИВНОСТИ

Програм и активности превенције омогућавају:

- Благовремено уочавање потенцијалног насиља и оклањање ризика;
- Припрему за адекватно реаговање уколико се насиље догоди;
- Свеобухватну ресоцијализацију учесника у насиљу.

Сви запослени, родитељи ученика и ученици треба да препознају потенцијалне изворе и узроке насиља и да превентивним активностима доприносе њиховом смањењу.

Специфични циљеви у превенцији

1. Подстицање и неговање климе прихватања, толеранције и уважавања;
2. Укључивање свих интересних група (ученици, наставници, стручни сарадници, административно и помоћно особље, директор, родитељи, старатељи, локална заједница) у доношење и развијање програма превенције;
3. Идентификација безбедносних ризика у школи увидом у документацију, непосредно окружење евидентирањем критичних места у школи, анкетањем ученика, наставника и родитеља;
4. Дефинисање процедура и поступака за заштиту од насиља и реаговања у ситуацијама насиља;
5. Информисање свих укључених у живот и рад установе о процедурама и поступцима за заштиту од насиља и реаговање у ситуацијама насиља;
6. Омогућавање свим ученицима који имају сазнања о могућем насилном акту да без излагања опасности врше пријављивање насиља;
7. Изграђивање и примена норми понашања, информисање о правилима и кућном реду;
8. Спровођење психо-социјалног програма превенције кроз обуку за ненасилну комуникацију, самоконтролу реаговања и понашања, превазилажење стреса, учење социјалних вештина;
9. Сарадња са родитељима путем Савета, родитељских састанака, индивидуалних и групних разговора;
10. Унапређивање компетенција наставног (стручно усавршавање) и ваннаставног особља, деце, ученика, родитеља, старатеља и локалне заједнице за уочавање и решавање проблема насиља, злостављања и занемаривања;
11. Сарадња са службама ван школе које посредно и непосредно могу помоћи на превазилажењу проблема насиља у школи;
12. Пружање помоћи ученицима у савладавању личних проблема и проблема у учењу.

Задаци Школског тима у области превенције:

- Упознавање наставника, родитеља ученика и запослених у школи са правном регулативом, општим и посебним протоколом, правилником о поступању када се насиље десило,
- Усклађивање постојећих подзаконских аката установе;
- Израда Програма за заштиту деце/ученика од насиља (превентивне и интервентне активности);
- Дефинисање улога и одговорности у примени процедура и поступака;
- Развијање и неговање богатства различитости и културе понашања у оквиру васпитно-образовних активности;
- Организовање обука за ненасилну комуникацију и конструктивно решавања конфликта;
- Организовање разговора, трибина, представа, изложби о безбедности и заштити деце/ученика од насиља;
- Дефинисање правила понашања и последица кршења правила;
- Развијање вештина ефикасног реаговања у ситуацијама насиља;
- Умрежавање свих кључних носилаца превенције насиља (савет родитеља, школски одбор, ученички парламент, одељењско веће, наставничко веће).

Превентивне активности треба да допринесу да ученици:

- прихвате и науче вештине потребне за боравак и живот у колективу
- осећају се заштићено и сигурно у установи
- успешније и ефикасније уче
- буду одговорнији и науче да управљају сопственим понашањем у конфликтним ситуацијама
- да управљају осећањима као што су љутња, фрустрација, срећа и усхицење
- науче да заштите своја и права других
- разумеју и прихватају разлике, сарађују са другима и раде тимски.

Превентивне активности допринеће да одрасли:

- преузму одговорност за стварање и неговање подстицајног окружења у установи
- развијају и негују здраве стилове комуникације
- поштују своја и права других
- уважавају различитост и негују кооперативност и сарадњу
- усвоје и примењују практична знања и вештине за конструктивно превазилажење сукоба и кризних ситуација
- уоче и конструктивно се супротставе разним облицима насиља.

МЕРЕ ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

Специфични циљеви у интервенцији

1. Спровођење поступака и процедура реаговања у ситуацијама насиља;
2. Успостављање система ефикасне заштите деце у случајевима насиља;
3. Стално праћење и евидентирање врста и учесталости насиља и процењивање ефикасности програма заштите;
4. Саветодавни рад са децом/ученицима који трпе насиље, који врше насиље и који су посматрачи насиља.

Редослед поступања у интервенцији

1) Проверавање сумње или откривање насиља, злостављања и занемаривања обавља се прикупљањем информација – директно или индиректно.

Прикупљање информација има за циљ утврђивање релевантних чињеница на основу којих се потврђује или одбацује сумња на насиље, злостављање и занемаривање. Током прикупљања информација поштују се принципи утврђени Конвенцијом и правила која се примењују у поступцима у којима учествује малолетно лице – дете и ученик.

Установа проверава сваку информацију о могућем насиљу, злостављању и занемаривању. Врши се преглед видео записа уколико установа има електронски надзор над простором. Када родитељ пријави директору непримерено понашање запосленог према његовом детету, директор поступа у складу са Законом.

У случају неосноване сумње појачава се васпитни рад и прати понашање учесника.

Када се потврди сумња, директор и тим за заштиту предузимају мере и активности за извршено насиље, злостављање и занемаривање.

2) Заустављање насиља и злостављања и смиривање учесника је обавеза свих запослених у установи, а нарочито најближег присутног запосленог и дежурног наставника, односно васпитача да одлучно прекине све активности, раздвоји и смири учеснике у акту насиља. У случају да запослени процени да је сукоб високо ризичан и да не може сам да га заустави, одмах ће тражити помоћ.

3) Обавештавање родитеља и предузимање хитних акција по потреби (пружање прве помоћи, обезбеђивање лекарске помоћи, обавештавање полиције и центра за социјални рад) обавља се одмах након заустављања насиља и злостављања. Уколико родитељ није доступан или његово обавештавање није у најбољем интересу детета и ученика, установа одмах обавештава центар за социјални рад.

4) Консултације у установи се врше ради: разјашњавања околности, анализирања чињеница на што објективнији начин, процене нивоа насиља и злостављања, нивоа ризика и предузимања одговарајућих мера и активности, избегавања конфузије и спречавања некоординисане акције. У консултације у установи укључују се: одељењски старешина, дежурни наставник, психолог, педагог, тим за заштиту, директор, ученички парламент.

Уколико у току консултација у установи директор и тим за заштиту, услед сложених околности не могу са сигурношћу да процене ниво насиља, злостављања и занемаривања, као и да одреде мере и активности, у консултације укључују надлежне органе и друге организације и службе: Министарство просвете – школску управу, центар за социјални рад, полицију, здравствену службу и др.

5) Мере и активности предузимају се за све нивое насиља и злостављања. План заштите сачињава се за конкретну ситуацију другог и трећег нивоа за сву децу и ученике - учеснике насиља и злостављања (оне који трпе, који чине и који су сведоци насиља и злостављања). План заштите зависи од: врсте и тежине насилног чина, последица насиља по појединца и колектив, броја учесника и сл.

За трећи ниво насиља и злостављања директор установе подноси пријаву надлежним органима, организацијама и службама и обавештава Министарство просвете, односно надлежну школску управу, у року од 24 сата. Пре пријаве обавља се разговор са родитељима, осим ако тим за заштиту, полиција или центар за социјални рад процене да тиме може да буде угрожен најбољи интерес детета и ученика.

6) Ефекте предузетих мера и активности прати установа (одељењски старешина, васпитач, тим за заштиту, психолог и педагог) ради провере успешности, даљег планирања заштите и других активности установе. Установа прати понашање детета и ученика које је трпело и које је извршило насиље и злостављање, али и деце и ученика који су индиректно били укључени (сведоци).

Одељењски старешина, бележи насиље на првом нивоу; прати и процењује делотворност предузетих мера и активности; подноси извештај тиму за заштиту, у складу са динамиком предвиђеном програмом заштите.

О случајевима који захтевају укључивање тима за заштиту (други и трећи ниво) документацију (службене белешке и сви други облици евидентирања података о лицу, догађају, предузетим радњама и др.) води, чува и анализира за потребе установе психолог или педагог, а изузетно, други члан тима за заштиту кога је одредио директор. Тим подноси извештај директору два пута годишње. Директор извештава орган управљања, Савет родитеља и ученички парламент.

ПРОЦЕЊИВАЊЕ ЕФЕКТА ПРЕВЕНЦИЈЕ/ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

На основу школске евиденције праћење ефеката ће вршити тим школе преко следећих **индикатора**:

1. Броја и нивоа облика насилног понашања
2. Број случајева насилног понашања са позитивним ефектима у односу на укупан број пријављених у току школске године
3. Однос пријављених облика насилног понашања текуће и претходне школске године
4. Однос броја случајева насилног понашања са позитивним ефектима текуће и претходне школске године
5. Анализа упитника проведеног међу ученицима о степену безбедности у школи.

АСПЕКТИ ПРИМЕНЕ ПРОГРАМА ће бити видљиви преко ефеката предузетих превентивних и интервентних активности.

ИЗВЕШТАВАЊЕ О ПРИМЕНИ ПРОГРАМА

Тим квартално извештава Наставничко веће, а полугодишње Школски одбор и савет родитеља о реализацији превентивних и интервентних мера.

ПОЈАЧАН ВАСПИТНИ РАД СА УЧЕНИЦИМА

Са учеником који врши повреду правила понашања или се не придржава одлука директора и органа школе, неоправдано изостане са наставе пет часова, односно који својим понашањем угрожава друге у остваривању њихових права, школа је дужна да, уз учешће родитеља, односно старатеља ученика, појача васпитни рад активностима: у оквиру одељенске заједнице, стручним радом одељењског старешине, педагога,

психолога, посебних тимова, а када је то неопходно да сарађује са одговарајућим установама социјалне, односно здравствене заштите на промени понашања ученика.

Појачани васпитни рад претходи вођењу васпитног, односно васпитно-дисциплинског поступка или се, у случају насиља које услед кршења Правилника о правима, обавезама и одговорностима ученика захтева изрицање васпитне, односно васпитно-дисциплинске мере, покреће и води паралелно са васпитним, односно васпитно-дисциплинским поступком. Уколико се не води појачани васпитни рад са учеником не може се изрећи васпитна, односно васпитно-дисциплинска мера.

Циљ појачаног васпитног рада је утврђивање разлога неприхватљивог понашања, сложених облика поремећаја у понашању и / или високоризичних понашања ученика, те предузимање благовремених и адекватних мера за превенцију истих, односно постизање просоцијалног понашања ученика. Међусобном сарађњом (родитељ / наставник / ученик), довести до промене ставова, интересовања, вештина и навика ученика, у најбољем интересу ученика и спречавању неприхватљивих облика понашања.

На основу утврђених проблема на којима ће се радити са учеником, те снага, ресурса и механизма који се ангажују у савладавању уочених проблема, као и постављених општих и посебних циљева, доноси се План појачаног васпитног рада са учеником којим се предвиђају активности и задаци који се предузимају ради остваривања циљева, као и време њихове реализације. У процесу појачаног васпитног рада учествује и Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања.

Циљеви појачаног васпитног рада са ученицима:

- Прихватање и поштовање правила понашања
- Развијање емпатијске комуникације са вршњацима и одраслима
- Развијање самопоуздања и самопоштовања
- Развијање самокритичности и критичког сагледавања односа међу вршњацима
- Већа опрезност и позитивна селекција у избору другова
- Поштовање савета одраслих и обраћање за помоћ приликом решавања проблема
- Развијање вештина за препознавање ризичних ситуација
- Успостављање радних навика
- Веће стрпљење при задовољавању и усклађивању потреба и жеља за објективним могућностима
- Јачање поверења према одраслима
- Усвајање вештина за успостављање, очување и неговање пријатељских односа са вршњацима
- Мотивација са учење и прихватање неуспеха
- Успостављање вољних механизма за истрајност и упорност у решавању неког задатка
- Унапређивање породичних односа и комуникације
- Формирање и развијање хигијенских навика
- Успостављање радних навика
- Конструктивно коришћење слободног времена
- Боља контрола импулсивности и агресивних испада
- Боље разумевање и уважавање вршњака који имају одређене специфичности
- Већа аналитичност и одлучност при доношењу одлука (стани – размисли, анализирај – одлучи – реагуј)

- Већа опрезност и аналитичност при доношењу одлука (стани – размисли, анализирај – одлучи – реагуј)
- Боља контрола стресних и провокативних ситуација.

Задаци појачаног васпитног рада са ученицима се базирају на:

- Развијање социјалних вештина – осноси се на учење понашања у социјалним односима, односно, усвајање социјално прихватљивих облика понашања
- Решавање социјалних проблема – ученици се упућују, односно, код ученика се развијају вештине уочавања и анализирање социјалних проблема, размишљања о алтернативним решењима, предвиђање последица својих поступака и управљање осећањима и понашањем да би се избегле нежељене последице
- Развијање емпатије – обукама, саветовањем, симулираним ситуацијама (индивидуалним и групним радом), код ученика се побољшавају способности опажања, децентрације (стављање и сагледавање ситуације из позиције друге стране у сукобу), саосећања, критичког сагледавања и когнитивне анализе ситуације и својих реакција, вештине комуникације и др.

Планиране активности у процесу појачаног васпитног рада са ученицима:

- Разговор ОС са учеником/ученицима о правилима понашања на часу, о правилима ОЗ за превенцију насиља и других облика нежељеног понашања, уз предочавање последица које носи повреда обавеза и забране по правилнику/закону
- Разговор са учеником и родитељима о поступку, уз предочавање последица и препоруке рад у породици, о развојним карактеристикама узраста и најчешћим облицима испољавања адолесцентских промена итд.
- Могућа ревизија одељенских правила, школских правила
- Разговор са оним ко трпи последице насиља о томе како се осећа, шта би волео/ла да починилац уради да поправи ситуацију у њиховим односима
- Разговор са учеником/цом који трпи последице насиља и његовим/њеним подрживачима ради повећања самопоштовања, оснаживања за конструктивно супротстављање потенцијалном насиљу, тражења заштите и подршке од одраслих и вршњака и праћења промене у развоју позитивних социјалних односа, ради увида у односе и дружење ван школе
- Реституција
- Медијација међу потенцијално супротстављеним групама у одељењу и међу одељењима и/или школама
- Праћење понашања ученика на часу, од стране ОС и других предметних наставника у договору са њим, као и за време малих и великог одмора од стране дежурних наставника
- Укључивање ОЗ у подршку да учесници насиља поново успоставе другарске односе (радионице, заједничке активности и задаци, тимски рад, мини-пројекти и организована сарадња међу ученицима усмерена на рад у оквиру наставе и ван наставе)
- Свакодневни контакт са учесницима насиља и провера статуса њиховог односа
- Потенцијално склапање договора са починиоцем о промени понашања
- Повремено састајање са родитељима ученика ради праћења промене у њиховом понашању
- Повремено састајање са родитељима ученика/це који врши или трпи последице насиља, родитељима његових/њених подрживача ради повећања самопоштовања, оснаживања за конструктивно супротстављање потенцијалном

насиљу, тражења заштите и подршке од одраслих и вршњака и праћења промене у развоју позитивних социјалних односа, ради увида у односе и дружење ван школе

- Сарадња са Центром за социјални рад и сарадња са породицом и починиоцем/има насиља на ресоцијализацији и поновном укључивању у заједницу вршњака

- Праћење реализације ИОП-а,
- Праћење реализације Индивидуалног плана за промену понашања и извештавање
- Сарадња са институцијама у евентуалном корективном третману са учеником/има и породицом
- Редовни контакт ОС, психолога и педагога са родитељима, односно старатељима ученика укључених у посебни План или програм заштите и/или појачани васпитни рад
- Праћење промене понашања код ученика и анализа ефеката појачаног васпитног рада.

ПЛАН ЗАШТИТЕ

План заштите креира школа, увек у случајевима насиља другог и трећег степена, прати његову реализацију, ревидира и усмерава промену код ученика новим циљевима и исходима. План заштите се сачињава за конкретну ситуацију насиља за све учеснике насиља и злостављања, како за починиоце, тако и за жртве и сведоке .

План заштите садржи:

1. Дефинисан кључни проблем
2. Дугорочне и краткорочне циљеве са очекиваним исходима
Добра стратегија подразумева израду листе приоритетних проблема, на основу које се утврђују дугорочни циљеви, до којих се стиже реализацијом краткорочних циљева, применом одговарајућих метода и интервенција.
3. Интервенције/нова понашања којима се остварују циљеви:
 - краткорочан план тј. редослед активности за промену конкретног понашања, које је издвојено као приоритетан задатак
 - врсте и методе васпитног рада са учеником/ученицима, план активности са родитељима, план рада са одељењем на пружању подршке ученику/ученицима који раде на промени понашања,
 - бихејвиорални уговор са учеником/ученицима - уговор о прихватању заједнички донетог краткорочног плана за промену понашања (доноси се по потреби, према процени школског тима и ученикаж; циљ је да се осигура реализација плана и примењује се када је неопходан овакав вид контроле)
4. Актере који ће све то заједно са дететом реализовати
 - носиоци активности и начин њиховог ангажовања (директан, индиректан)
 - начини укључивања(стално, повремено..) родитеља, других наставника, ученичког парламента и савета родитеља, органа управљања школе (по потреби);
 - ко из одељења и како подржава поновно укључивање свих учесника насиља у одељенску заједницу (какву подршку добија онај ко је трпео насиље, а какву онај ко га је начинио)
5. Временску динамику реализације

- рокове, динамику и фреквенцију понављања
- начине праћења промене од стране одраслих (одељенског старешине, психолога/педагога, родитеља) и од стране ученика

Да би се индивидуални циљеви јасно описали, важно је набројати све кораке потребне да дете научи предложено вештину а такође се предвиђа и временски интервал потребан за постизање индивидуалног циља (обично се дугорочни циљеви дефинишу у мањим корацима који могу да се постигну за 1 до 3 месеца).

План заштите сачињава Тим за заштиту заједно са одељенским старешином, психологом, педагогом, а по потреби и са другим надлежним службама и организацијама. У припрему плана заштите, када год је могуће, установа ће укључити представнике одељењске заједнице, односно групе, ученичког парламента, као и ученике – учеснике у насиљу и злостављању.

Планира се (обавезно) уз учешће појединачног ученика на кога се план односи, план мора бити у складу са његовим развојним могућностима. Када се ради план за одељење, укључују се представници одељења, ученичког парламента, као и главни учесници у насиљу.

План заштите укључује и информације о мерама и активностима које установа предузима самостално, у сарадњи са другим надлежним организацијама и службама и када друге надлежне организације и службе спроводе активности самостално. Када су у мере и активности укључене друге организације и службе, одређују се задаци, одговорна лица, динамика и начини међусобног извештавања.

КОРАЦИ У ИЗРАДИ ПЛАНА ЗАШТИТЕ

Први корак: Избор најважнијег проблема

Иако ученик може да ставља акценат на различите проблеме, најчешће примарни проблем изађе на видело (2-3 примарна проблема), мада и се секундарни проблеми могу евидентирати. Обично је, за одређено време, фокус Плана на једном приоритетном проблему. На њему се директно ради, уз редовну ревизију плана од стране тима.

Ако дете, својим понашањем, представља опасност за друге, треба да буде под појачаним надзором *један-на-један* од стране одраслих, док се не процени да је ризик стабилизован. Овакво понашање треба да буде једно од почетних приоритетних проблема у Индивидуалном плану заштите. Неки други проблеми ће морати да буду остављени са стране, као мање хитни у датом тренутку.

Ефикасан план заштите се, у одређеном периоду, може бавити само једним или највише са 2-3 примарна проблема (до следеће ревизије), иначе ће изгубити свој фокус и ефикасност. Са појашњавањем слике о проблемима конкретног ученика (узроци, последице, могућности кориговања), постаје све битније да одговорни за остваривање и праћење плана заштите (одељенски старешина и школски тим) уважавају мишљење ученика. Мотивација конкретног детета/ученика да учествује и сарађује у реализацији плана, зависи од тога колико се план бави његовим приоритетним потребама и проблемима.

Други корак: Дефиниција проблема

Сваки појединац испољава јединствене нијансе у испољавању «проблематичног» понашања и манифестацијама проблема у његовом животу. Зато, сваки проблем на коме се ради захтева специфичну дефиницију, формулацију или вербализацију, у складу са тим како се манифестује код конкретног ученика. Важно је

да се опсервира понашање ученика (током бар једне или две недеље), да се прати учесталост, интензитет и дужина проблематичног понашања, да се добије “база” тј. базична мера проблематичног понашања, од које се почиње у дефинисању проблема, а потом у постављању циљева и исхода очекиване промене.

Трећи корак: Одређивање дугорочног циља/промене

Следећи корак у изради плана заштите је постављање јасног циља за решавање одабраног проблема. Дугорочни циљеви морају бити јасно формулисани, тако да дете у сваком тренутку зна шта се од њега очекује, тј. шта треба да постигне променом. Ови циљеви не треба да буду формулисани у мерљивим терминима, већ као жељена визија, вредност којој се тежи. Такође, важно је проценити коју је потребу задовољило дато проблематично понашање и размотрити како би та потреба могла да се задовољи на конструктивнији и просоцијалан начин. Уместо на проблематично понашање које треба да се смањи или укине, боље је да се План фокусира на то које вредности, па онда и понашање, дете/ученик треба да усвоји.

Четврти корак: Одређивање краткорочног циља/промене

Насупрот дугорочним, краткорочни циљеви морају бити дефинисани тако да се могу мерити на нивоу понашања. Мерљиви показатељи се могу дефинисати ако се пође од базичне појаве проблематичног понашања, то јест од почетне мере. Затим, краткорочни циљеви се везују за нове вештине/нова понашања, које дете/ученик треба да научи и за које се и одређују у мерљиви показатељи за праћење промене: колико пута, током недеље, или који проценат (нпр за 50%) и колико често нове вештине или понашање треба да се примене или испоље. Мора бити јасно када је ученик постигао постављене циљеве, када је успоставио жељено, планирано ново понашање. Сваки краткорочни циљ треба да буде развијен као један од корака у достизању дугорочног циља, промене. У суштини, о овим циљевима се може размишљати као о серијама корака који ће, када се остваре, резултирати достизањем дугорочног циља. Требало би да постоји бар два краткорочна циља за сваки проблем, али одељенски старешина може конструисати онолико колико је потребно. Рокови за достизање циља треба да буду постављени за сваки краткорочни циљ. Нове циљеве треба додавати у плану онанко како промена понашања напредује. Када сви краткорочни циљеви буду достигнути ученик ће успешно решити свој проблем.

Праћење дететовог/учениковог напретка треба да се одвија свакодневно и/или недељно од стране одељенског старешине и других чланова школског тима. Ревизија Индивидуалног плана заштите са тимом, углавном се врши на месец дана, по потреби и чешће.

Пети корак: План активности за промену понашања

Овде се мисли на активности којима се мења одређено проблематично понашање, а које су Планом заштите осмишљене тако да помогну ученику у достизању промене. Бар једна интервенција/промена понашања дефинише се за сваки краткорочни циљ. Ова промена се претвара у конкретан дневни план понашања којим се предвиђа када, у којим кризним и провокативним ситуацијама ће се «вежбати» ново, промењено понашање.

На пример ако је као проблематично понашање дефинисано да ученик реагује агресивно према противничким играчима у ситуацијама када губи у игри (нпр. у фудбалу) и то тако да га удара и назива погредним именима, онда је дугорочни циљ усвајање вредности и уверења да је губљење у игри добар изазов да се усаврши вештина потребна за ту игру. Као краткорочни циљ дефинисано је: да Н.Н. за месец

дана научи како да љутњу због губитка у игри испољава на начин којим не повређује ни себе ни друге.

Планом активности је предвиђено: да сваког дана бар једном у току дана одигра са неким од другара или укућана *Човече не љути се*, да сваки пут када изгуби оптрчи 5 кругова око места на коме је играо и потом честита победнику, а сваки пут када сам победи, да честита суиграчу на фер игри.

Води се евиденција од стране ученика и суиграча о реакцијама током недељу дана, извештава се одељенски старешина и школски тим и ревидира се план заштите. Ако ученик не постигне промену у понашање на овај начин, и даље испољава старе обрасце који нису просоцијални, план се ревидира – додају се нове активности.

Карактеристике Индивидуалног плана заштите

1. заснива се на социо-психо-педагошко-здравственим параметрима (т.ј., формулацији)
2. прилагођен је потребама и капацитетима детета (индивидуализација приступа)
3. реалан је (циљеви су остварљиви).
4. користи се партиципативни приступ (у изради и реализацији плана активно учествују и дете и родитељи)
5. акценат се ставља на дете/ученика, а не на особље школе
6. прави равнотежу између фактора ризика (симптоми, проблеми, тешкоће) и заштитних фактора (потенцијали, снаге и капацитети).
7. план је еластичан и динамичан (подложен променама, надоградњи, допуни, корекцији, у складу са тренутним потребама и стањем детета)
8. повезује различите области (усвајање просоцијалних вештина, унапређивање и развијање квалитетних породичних релација, образовање и здравствено стање).

ПРИМЕРИ ДУГОРОЧНИХ ЦИЉЕВА

За ученике који трпе насиље	За ученике који крше правила/врше насиље
Развијање вештина емпатијске комуникације са вршњацима	Развијање емпатијске комуникације у комуникацији са вршњацима и одраслима
Развијање самопоуздања и самопоштовања	Поштовање савета одраслих и обраћање за помоћ приликом решавања проблема
Већа опрезност и позитивна селекција у избору другова/партнера	Прихватање и поштовање правила понашања
Развијање вештина за препознавање ризичних ситуација	Боља контрола импулсивности и агресивних испада
Успостављање поверења у себе за тражење помоћи и поверавање у случају изложености насиљу	Боље разумевање и уважавање вршњака који имају одређене специфичности
Развијање осетљивости и самоувида у сопствене слабости у самозаштити	Развијање осетљивости за проблеме других и емпатије
Усвајање вештина за успостављање, очување и неговање пријатељских односа са вршњацима	Веће стрпљење при задовољавању и усклађивању потреба и жеља са објективним могућностима
Јачање поверења према одраслима	Успостављање радних навика

Успостављање вољних механизма за истрајност и упорност у решавању задатака	Успостављање вољних механизма за истрајност и упорност у решавању задатака
Развијање самокритичности и критичног сагледавања односа међу вршњацима	Развијање самокритичности и одговорности, доследност у прихватању и поштовању вредности
Мотивација за учење и успех	Мотивација за учење и прихватање неуспеха
Унапређивање породичних односа и комуникације	Формирање и развијање хигијенских навика
Доследност у прихватању и поштовању вредности	Унапређивање породичних односа и комуникације,
Већа аналитичност и одлучност при доношењу одлука (стани-размисли, анализирај-одлучи-реагуј)	Већа опрезност и аналитичност при доношењу одлука (стани-размисли, анализирај-одлучи-реагуј)

ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА

У оквиру школског програма, поред наставе физичког васпитања, реализује се и програм школског спорта. Основни разлог његовог остваривања је: формирање свест и о важности физичке активности за здрав начин живота, неговање и развијање физичких способности, практиковање здравих стилова живота. Школским програмом су обухваћени сви ученици кроз одељенска такмичења и припреме за такмичења. Школа обавља припреме за такмичења и такмичења у складу са школским програмом.

Време реализације	Активност	Реализатори	Циљеви и задаци
Јесен и пролеће	Кросеви и пешачења	Професори физичког васпитања и остатак колектива по потреби	Учешћем у спортским активностима, развити код школске омладине здрав начин живота.
Јесењи период	Реализација турнира у малом фудбалу	Професори физичког васпитања и остатак колектива по потреби	Учешћем у спортским активностима, развити код школске омладине здрав начин живота.
Током школске године	Реализација турнира у баскету	Професори физичког васпитања и остатак колектива по потреби	Учешћем у спортским активностима, развити код школске омладине здрав начин живота.
У зимском периоду	Реализација турнира у стоном тенису	Професори физичког васпитања	Учешћем у спортским активностима, развити код школске омладине здрав начин живота.
Током школске године	Учешће школских екипа и појединаца на такмичењима у организацији спортског савеза Србије	Професори физичког васпитања	Учешћем у спортским активностима, развити код школске омладине здрав начин живота.

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ

Средња школа је једина средња школа у општини Кнић и неодвојиви је део локалне заједнице.

Школа прати и укључује се у дешавања у локалној самоуправи и заједно са њеним представницима планира садржај и начин сарадње.

Сарадња са локалном самоуправом садржи следеће активности:

- учешће ученика у обележавању и прослављању значајних датума и јубилеја (академије, изложбе, одржавање споменика и др.);
- организовање радних акција солидарности у месној заједници и широј друштвеној средини уз учешће ученика;
- учешће ученика у акцијама добровољног давања крви, акцијама Црвеног крста и другим акцијама које се организују у друштвеној средини;
- израда годишњег финансијског плана, уз сагледавање реалних могућности локалне самоуправе
- сарадња са Центром за социјални рад, када су у питању ученици из ризичних средина (деца из непотпуних породица, разведених бракова, алкохоличара или болесних родитеља)
- сарадња са Канцеларијом за младе на организовању и реализацији различитих пројеката и програма
- сачињавање предлога плана уписа ученика у први разред;
- превоз ученика са територије општине Кнић до школе;
- учешће представника локалне самоуправе у раду школских тимова и актива.

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ

Учешће родитеља у школи, тј. њихова укљученост у различите аспекте школског живота представља важну компоненту образовно- васпитног процеса у непосредној је вези са квалитетом тог процеса. Партнерство породице и школе представља важан предуслов за адекватно подржавање и подстицање развоја детета, будући да је добробит детета централни интерес, као породице тако и школе.

Учешће родитеља треба да буде функцији изградње партнерског односа породице и школе који има следеће карактеристике:

- а) равноправност и узајамно поверење
- б) заједничка одговорност за процес образовања и васпитања
- в) комуникација која је иницирана и од стране родитеља и од стране школе
- г) уважавање културних различитости и прилагођавање начина комуникације културним специфичностима
- д) дефинисање развојних норми, циљева и исхода образовно- васпитног процеса у процесу преговарања и сарадње
- ђ) учествовање родитеља у изградњи школског програма.

Програм сарадње са породицом усмерен је пре свега на јачање родитељске компетенције и има социо- едукативни и саветодавни карактер. Сарадња са породицом одвијаће се плански и систематски током целе године, укључујући породице у планирању, реализацији и евалуацији те сарадње. Да би се што боље одговорило потребама деце, породице и средине сарадња ће се реализовати применом и комбинацијом различитих облика сарадње.

Да би се унапредила сарадња родитеља и школе и подстакло укључивање родитеља у различите аспекте школског живота, потребно је да школа ради следеће:

- **да информисе родитеље**

Родитељи треба да буду детаљно информисани о свим аспектима школског живота и образовног процеса који се посредно или непосредно тичу њихове деце и њих, као и о могућностима на које све начине могу да се укључују у рад школе и да дају свој допринос унапређењу квалитета васпитно- образовног процеса.

- **да их консултује**

Потребно је пружити прилику родитељима да изразе своје ставове и потребе. Такође треба развити процедуре које ће им омогућити да буду видљиви у процесу образовања своје деце, да кажу шта мисле и шта желе и да њихова перспектива буде уважена у процесу доношења одлука.

- **да их укључује у процес одлучивања у областима од значаја за образовање њихове деце**

Укључивање родитеља на различите начине у живот школе, помаже родитељима да разумеју начин на који она функционише, њену структуру и организацију и подстичу развој компетенција за сарадњу. Због тога је важно да се у оквиру добро испланираног програма, родитељима нуди најразноврснији вид активности у које могу да се укључују у односу на обавезе, способности и давање предности/ значаја.

ПРОГРАМ ИЗЛЕТА И ЕКСКУРЗИЈА

Екскурзија је факултативна ваннаставна активност која се остварује ван школе.

Циљ екскурзије

Циљ екскурзије је непосредно упознавање појава и односа у природној и друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и привредних достигнућа која су у вези са делатношћу школе.

Задаци екскурзије

Задаци екскурзије су: проучавање објекта и феномена у природи; уочавање узрочно-последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима; развијање интересовања за природу и изграђивање еколошких навика; упознавање начина живота и рада људи појединих крајева; развијање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, позитивним социјалним односима, као и схватање значаја здравља и здравих стилова живота; подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја.

Садржаји екскурзије

Садржаји екскурзије остварују се на основу наставног плана и програма образовно-васпитног рада и саставни су део годишњег програма рада школе.

Програм екскурзије

Одељењска и стручна већа школе предлажу програм екскурзије, који достављају наставничком већу, ради разматрања и доношења. Екскурзија може ад се изведе ако је савет родитеља дао сагласност на програм и цену екскурзије и избор агенције. Програм екскурзије садржи: образовно-васпитне циљеве и задатке; садржаје којима се постављени циљеви остварују, планирани обухват ученика; носиоце предвиђених садржаја и активности; трајање, путне правце, техничку организацију и начин финансирања.

Извођење екскурзије

Носиоци припреме, организације и извођења програма екскурзије су директор школе, стручни вођа, одељењски старешина или други наставник, који је најмање једну годину изводио наставу у одређеном одељењу и кога одреди директор установе. Стручног вођу путовања одређује директор школе.

Одељењски старешина обезбеђује организационо-техничке услове за извођење путовања и координира остваривање садржаја и активности предвиђених програмом екскурзије, стара се о безбедности и понашању ученика. Стручни вођа путовања припрема и спроводи програм који се односи на остваривање постављених образовно-васпитних циљева и задатака и одговарајућих садржаја. Стручни вођа путовања бира се из реда наставника који остварују наставни план и програм. Изузетно, ако се екскурзија организује за највише две групе ученика, стручни вођа пута може бити и одељењски старешина или други наставник.

Услови за извођење екскурзије

Екскурзија се организује и изводи, уз претходну писмену сагласност родитеља, по правилу за најмање 60% ученика истог разреда, уколико су створени услови за остваривање циљева и задатака. Изузетно, екскурзија може да се организује ако писмену сагласност да најмање 60% родитеља ученика одељења. Извођење екскурзије за ученике истог разреда организује се са истим садржајем, по правилу истовремено. Ако нису испуњени наведени услови, директор школе обуставља извођење екскурзије.

Безбедност путовања

Приликом уговарања путовања, директор је обавезан да уговором са агенцијом обезбеди потребне услове за удобан и безбедан превоз ученика у односу на ангажовани број аутобуса и расположиви број седишта, односно одговарајући број резервација, ако се превоз обавља железницом. Превоз аутобусом не обавља се ноћу, у времену од 22 до 5 часова.

Приликом закључивања уговора са агенцијом која организује превоз, директор школе је обавезан да обезбеди да превозник пре отпочињања путовања поднесе:

- Записник о извршеном техничком прегледу аутобуса, не старији од пет дана;
- Тахографске улошке за претходна два дана – за возаче који су ангажовани за превоз ученика.

Директор школе је обавезан да најкасније у року од 48 сати пре отпочињања путовања, обавести надлежни орган унутрашњих послова о превознику, месту и времену поласка ученика, броју ангажованих аутобуса и пријављених ученика, наставника и другог особља које путује, који ће извршити контролу документације, техничке исправности возила предвиђених за превоз, непосредно пре отпочињања путовања. Уколико надлежни орган унутрашњих послова утврди неисправност документације, техничку неисправност возила или било који други разлог у погледу психофизичке способности возача, директор или стручни вођа пута обуставиће путовање до отклањања утврђених недостатака.

Пре путовања директор сазива заједнички састана свих ученика који путују и њихових родитеља коме присуствују и стручни вођа пута и одељењске старешине. На састанку се сви учесници упознају са правилима понашања којих су дужни да се придржавају.

Забрањено је пушење, конзумирање алкохола и опојних средстава за све учеснике путовања.

План дежурства ученика и наставника за време путовања саставни је део програма екскурзије. Обавеза наставника и ученика је да се придржавају прописа државе у коју путују.

Дневне активности утврђене програмом екскурзије морају бити реализоване до 24 часа. За путовања у земљи дужа од једног дана, неопходно је обезбедити лекара – пратиоца, уколико у местима боравка ученика не постоји организована здравствена служба. За путовања ученика у иностранство, обавезно је обезбедити лекара – пратиоца. За путовања дужа од два дана неопходно је да родитељ, односно старатељ достави здравствени лист. Здравствени лист садржи податке о здравственом, физичком и психичком стању ученика, а издаје га ординирајући лекар на основу здравственог картона. Тајност података из здравственог листа мора бити обезбеђена и о овоме се стара директор школе, одељењски старешина и лекар.

Извештај о вођењу екскурзије

После изведеног путовања, стручни вођа путовања и представник туристичке агенције сачињавају забелешку о извођењу путовања после чега стручни вођа у року од три дана сачињава извештај, који подноси директору, са оценом о извођењу и квалитету пружених услуга. Након изведеног путовања ученици попуњавају анкетни лист. Извештај се доставља савету родитеља са извештајем на родитељском састанку. Извештај о путовању је саставни део годишњег извештаја о раду школе. Уколико се приликом разматрања извештаја о остваривању путовања оцени да предвиђени програм није остварен или да туристичка агенција није испоштовала уговорне обавезе, школа је дужна да у року од осам дана, од завршетка путовања, поднесе приговор агенцији и да о томе обавести Министарство просвете и министарство надлежно за послове туризма.

ПРОГРАМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЗДРАВЉА НА РАДУ

Програм безбедности и здравља на раду обухвата заједничке активности школе, родитеља и локалне самоуправе, усмерене на развој свести за спровођење и унапређивање безбедности и здравља на раду. Те активности су следеће:

- **Периодични прегледи и испитивање опреме за рад**

Средства и опрема за рад, електричне инсталације, грејање и друге инсталације одржавају се редовно у исправном стању, у складу са техничким прописима и одређеним стандардима, на начин који обезбеђује одговарајућу сигурност запослених.

Периодичне прегледе и провере исправности врше лица са одговарајућим лиценцама.

- **Израда акта о процени ризика**

Процена ризика се заснива на евидентирању и процењивању могућих врста опасности и штетности на радном месту и радној околини, на анализирању организације рада и радног процеса, средстава рада и материјала у радном процесу, средстава и опреме за личну заштиту и других елемената који могу да изазову ризик од повреда на раду, оштећење здравља или обољење.

- **Оспособљавање запослених и ученика**

Школа ће вршити, преко овлашћених лица, теоријско и практично оспособљавање запослених за безбедан и здрав рад при заснивању радног односа као и премештању на друге послове.

Одељенске старешине и наставници који са ученицима обрађују одговарајуће програмске старешине обавезни су да ученике упознају са опасностима с којима се могу суочити за време остваривања образовно-васпитног рада и других активности које организује школа, као и са начином понашања којим се те опасности избегавају или отклањају.